

UN SAS TRANSILVĂNEAN „NEBUN” - ÎNSĂ GENIAL GUSTO GRÄSER (1879 - 1958)

Virgil C. Jitariuc

Anul acesta (2019) se împlinesc 140 de ani de la nașterea lui Gusto Gräser. O notă într-un ziar sighișorean,¹ amintește de trecerea acestuia prin orașul nostru: „De câteva zile se află în orașul nostru un om ciudat. Poartă părul lung și barbă și este îmbrăcat în haine fanteziste², cam în felul în care ne închipuim că se îmbracă pelerinii pioși din orient. El este Gusto Gräser, un sas transilvănean, care așadar își urmează cărările sale proprii și ciudate. Asupra personalității sale nu ne putem forma o părere, deoarece nu am avut ocazia să cunoaștem concepția sa despre viață. Depindem astfel doar de descrierile care au fost făcute de alții despre el. În majoritatea acestora este prezentat ca fiind un „Naturmensch³”, însă prin aceasta caracterul său nu este conturat suficient. Trebuie mai degrabă spus, că el este un bărbat, care are curajul să afirme deschis ceea ce crede el că e bine. Dar el recunoaște doar o singură lege: Vocea sa lăuntrică; doar o singură poruncă: Să nu minți, și are un singur țel: de a trăi o viață îndrăzneată, plină de voieșie și de a-i încuraja și pe alții să facă la fel. Caută o patrie unde trăiesc oameni ce cunosc doar o lege: Omenia pură. Gusto Gräser creează în afară de aceasta poezii, pe care le scrie pe cartonașe colorate, care apoi le împarte oamenilor - și trăiește lângă Stuttgart, din ceea ce îi oferă oamenii pentru ele. După cum auzim, Gusto Gräser are intenția de a ține aici în curând o prelegere cu titlul „Stelele și ne-stelele vieții”. Poate vom primi cu această ocazie și alte lămuriri asupra personalității sale.”

Cine a fost acest Gusto Gräser? Hermann Hesse,⁴ pentru care Gräser a fost un fel de „Guru”, fiind totodată model pentru multe din personajele scrierilor sale, îl descrie foarte punctual astfel:

¹ *Schaessburger Zeitung*, Sonnabend, den 8. April 1916, XLIV Jahrgang, p. 86

² Descuț sau purtând sandale romane, o tunică lungă până în pământ sau veșminte răvășite.

³ Om al naturii

⁴ Scriitor german, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în anul 1946. Este cunoscut pentru romanele sale *Der Steppenwolf* (Lupul de stepă), *Das Glasperlenspiel* (Jocul cu mărgelile de sticlă) și *Siddhartha*.

Gusto Gräser, viața lupului de stepă

*„Cine călătorește-n depărtare
Adesea vede lucruri ce-l uimesc.
Acasă-apoi le spune cu glas tare
Și-ai lui ca mincinos îl dojenesc.
Căci omul mărginit nu dă crezare
La tot ce ochii nu-i adevăresc.
Deci cei neștiutori eu nu m-aștept
Să creadă în cuvântul meu cel drept.*

(Herman Hesse, *Călătorie spre Soare-răsare*, 1932)⁵

Gustav Arthur Gräser,⁶ cunoscut ca Gusto Gräser, s-a născut pe 16 februarie 1879, la Brașov, într-o familie educată și evlavioasă, tatăl său fiind judecător districtual și senator, între strămoșii săi numărându-se și trei episcopi a bisericii evanghelice. Fratele său, Ernst H. Graeser (1884–1944) a fost sculptor și pictor. La vârsta de 15 ani, după absolvirea gimnaziului, a fost ucenicul unui artizan local, iar în anul 1896 a câștigat cu o sculptură a sa în lemn o medalie de aur, la expoziția mondială de la Budapesta. Din 1897 a studiat artele la Viena. S-a alăturat pentru scurt timp grupării artistice Humanitas a pictorului Diefenbach,⁷ însă pentru că nu dorea să se supună stilului autoritar al maestrului, s-a întors în Transilvania. Aici va picta în doar câteva săptămâni, tabloul-program „Puterea iubirii”⁸ care, inversând mitul păcatului biblic, reprezintă un cuplu evadând din lumea industrializată aflată în proces de autodistrugere, înspre o existență paradisiacă, în pace și în armonie cu natura.

La Brașov, în cetate, a început suferința sa. În cazematele cetății, condamnat pentru refuzul efectuării serviciului militar, pe peretele temniței i s-a arătat o viziune: o nesfârșită mulțime de fii ai pământului, râzând, - oamenii viitorului. „Hei, cum râd și răsună!” Unul dintre tinerii săi prieteni a editat o broșură inspirat de această viziune, „Cuvinte adresate unei trupe”, în speranța că din rândurile tinereții „se va naște sfânta companie care luptă însuflețită de iubire, pentru apariția imaginii omului nou; trupa care ne va răscumpăra „.

⁵ Sursa: Mihaela Kloos-Ilea / <https://povestisasesesti.com/2014/02/16/gusto-graser-profetu-l-nomad-din-transilvania/> accesat în data de 23.09.2019.

⁶ Gräser își spunea adesea *Arthur Siebenbürger*, amintind de proveniența sa.

⁷ Karl Wilhelm Diefenbach (1851- 1913) pictor german, reformator social, considerat a fi „Părintele mișcărilor alternative”

⁸ Tabloul se află astăzi la muzeul Casa Anatta, de pe Monte Verità.

După 1899 rupe toate legăturile cu familia și anturajul, pribegind prin Europa. A luat legătura cu numeroși filosofi, artiști și reformatori, cum ar fi Rudolf Steiner, Gustav Landauer, Erich Mühsam, Alois Riehl și alții. A devenit repede personaj literar, de exemplu „Omul pădurii cu cel de al treilea ochi” la Hermann Hesse, sau „Nebunul întru Hristos” la Gerhard Hauptmann etc.. Trăia de pe urma vânzării poeziilor care le tipărea, și din plata prelegerilor ținute ocazional.

În toamna anului 1900, împreună cu fratele său, Karl și alții, avea să pună bazele coloniei utopice de la Monte Verità, lângă Ascona. Unitatea de idei în cadrul acesteia nu a putut fi realizată niciodată, adunându-se chiar de la început o ilustră varietate de scriitori, pictori, intelectuali și anarhiști, dar și apostoli ai sănătății și nutriției care nu aveau nicidecum aceleași concepte de viață. Henri Oedenkoven,⁹ unul din co-fondatorii coloniei, avea să cumpere la scurt timp un teren de 1,5 hectare cu suma de 150.000 franci pe Monte Verità, înființând aici un sanatoriu profitabil. În urma conflictelor ideatice, nefiind de acord cu direcția comercială și turistică spre care Oedenkoven orienta „colonia vegetariană”, în 1901, Gusto Gräser o părăsește, împreună cu majoritatea „locuitorilor” ei, pornind din nou în pribegie. După plecarea fondatorilor coloniei - în anii 1920 Monte Verità a fost transformat într-un hotel modernist care mai există și astăzi. Culmea dealului a continuat să atragă o varietate de oameni creativi și gânditori neconvenționali din toate zonele existenței umane. A fost mereu un binevenit refugiu pentru filosofi, gânditori liberi și artiști.

Fratele său Karl a rămas pe munte, unde a achiziționat un teren pe care a ridicat două case, creând o „regiune liberă”, pentru nonconformiști, dar mai ales pentru aceia care refuzau înrolarea. Gusto și fratele său cel mai mic, pictorul Ernst Heinrich Graeser, împreună cu mama lor, au găsit aici adeseori un loc pentru relaxare și creație.

Din 1903 Gusto avea să devină „proprietarul” unei caverne și a unei pajiști, pe care municipalitatea din *Losone*¹⁰ i-le făcuse cadou. Ca poet rătăcitor, naturist și sihastru, Gräser a devenit curând o atracție pentru liber cugetătorii și reformatorii din toată Europa. În grota sa în stâncă din pădurea din Arcegno, a trăit 1907 împreună cu el, tânărul Hermann Hesse, Gräser inițiind-l în învățăturile orientului. Împreună au studiat Bhagavad Gita și Tao Te King a lui Lao Tzu.

Deoarece dansau goi în lumina lunii în pădurea Arcegno, Gräser și adepții lui erau cunoscuți în zona Ascona ca „*balabiott*” (dansatori nud). Dansurile lor ar fi avut însă un caracter religios, amintind de dansurile

⁹ Henri Oedenkoven (1875 -1935), comerciant, fiul unui industriaș înstărit din Anvers

¹⁰ *Losone* este o localitate în districtul Locarno, cantonul Ticino din Elveția.

călugărilor musulmani, a dervișilor. După spectacole de dans și recitări de poezie în Schwabing,¹¹ Gräser pleacă în anul 1911 împreună cu soția sa și șase copii - într-o căruță de construcție proprie, având un șarpe cioplit din lemn pe acoperiș - de la Munchen la Berlin.

Gräser a fost adesea atacat, mereu arestat și expulzat - în anul 1912, din Saxonia, iar în 1913 din Baden. În 1915 a fost exilat în Austria, unde a fost condamnat la moarte pentru neacceptarea înregimentării, însă după trei zile petrecute în celulă, a fost internat într-un ospiciu, ca „fiind posedat de idei confuze”. După externarea sa, a revenit la familia sa pe Monte Verità, unde a devenit un idol pentru mulți pacifiști europeni, care aveau să se strângă în preajma lui.

În anul 1915 Gräser a fost expulzat din Elveția, apoi din Bavaria și din nou din Baden. Împreună cu o „nouă turmă” de tineri și tinere, a cutreierat în 1920, nordul Bavariei și Turingia, într-o „Cruciadă a copiilor” („*Kinderkreuzzug*”), care avea să devină legendară datorită povestirii lui Hermann Hesse „*Die Morgenlandfahrt*”.¹²

Izgonit pentru a doua oară din Bavaria, avea să ajungă la Berlin, în anul 1927, unde a lucrat la „Muzeul anti-război” al lui Ernst Friedrich¹³ și a ținut o lungă serie de „dezbateri publice” în *Alexanderplatz*, piața centrală din Berlin.

După preluarea puterii de național-socialiști în 1933, Gräser a fost arestat de mai multe ori, interzicându-i se să mai scrie. În anul 1940 s-a refugiat la München, viața din Berlin devenind prea nesigură pentru el. Aici a supraviețuit anilor de teroare, locuind în mansardele unor prieteni binevoitori, unde avea să scrie și ultimele sale opere majore. După terminarea războiului Gusto Gräser a reapărut în cartierul Schwabing, timid și retras la masa sa într-o cârciumă, fiind cunoscut de clienți și ospătari, simplu ca „Profesorul”. În anul 1958, Gräser avea să părăsească această lume atât de ostilă lui, în singurătate și uitare, în mansarda sa din cartierul Freimann din München, fără a fi văzut un singur rând a amplei sale opere tipărit vreodată în formă de carte.

Mișcările alternative ale anilor 1960-70 l-au redescoperit pe Gusto Gräser, recunoscându-l ca precursor și personaj emblematic a conștiinței ecologice, colonia sa de pe Monte Verità fiind considerată „Leagănul mișcării alternative”. Autoarea mexicană Marcela Sánchez Mota îi înalță un altar în romanul ei „*La Otra Piel*” (Cealaltă piele, 2014), iar muzicianul

¹¹ Cartier boem în München

¹² *Călătoria spre soare-răsare, 1930*

¹³ Ernst Friedrich, 1894 - 1967, a fost un anarho-pacifist, autor al lucrării *Krieg dem Kriege* (1924)

britanic Stewe Hackett¹⁴ spune într-o piesă a sa inspirată de Gräser: „*The mantle of attainment weighs heavy on his shoulders*” - Veșmântul devenirii apasă greu pe umerii săi.

Deseori, valoarea profeților nu este recunoscută în patria lor. Astfel este cu atât mai meritoriu faptul că o seamă de intelectuali transilvăneni l-au respectat foarte mult susținându-l chiar: Otto F. Jickeli, Adolf Meschendörfer, Heinrich Zillich, Dieter Schlesak, Hans Bergel și mulți alții. Cum scria Otto Jickeli în volumul său de debut „Die Karpaten” (1909) - „*Ar trebui să fim mândri că Gusto Gräser este Sas transilvănean ... Viața sa îndrăznească ne dovedește că umanitatea are încă forța și curajul de a porni pe noi drumuri.*”

Ein Verrückter Siebenbürger Sachse - aber genial - Gusto Gräser (1879 - 1958)
(Zusammenfassung)

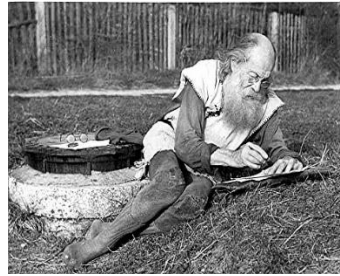
Ausgehend von einer Zeitungsnotiz in der Schäßburger Zeitung, vom 8. April 1916, in welcher von dem Besuch Gusto Gräsers in der Kokelstadt berichtet wird, und anlässlich der 140. Jährung seines Geburtstages, wird hier versucht den Lesern die Persönlichkeit dieses weniger bekannten Siebenbürger Sachsen näher zu bringen.

Es werden verschiedene Etappen seines bewegten Lebens, sowie der Einfluss Gräsers auf spätere Alternativbewegungen erwähnt.

Schlüsselworte: Gusto Gräser, Monte Verità, Schässburg, Alternativbewegungen, Naturmensch, Visionär.

Cuvinte cheie: Gusto Gräser, Monte Verità, Sighișoara, mișcări alternative, naturist, vizionar.

¹⁴ Steve Hackett, n. 1950, muzician britanic, devenit cunoscut ca chitarist al grupului „Genesis”

1. Gustav Gräser

Gusto Gräser. Seit einigen Tagen weilt ein eigenartiger Mann in unserer Stadt. Er trägt lange Haare, langen Bart und ist in eine phantastische Kleidung gehüllt, so etwa wie man sich fromme Pilger aus dem Morgenlande vorstellt. Es ist Gusto Gräser, ein Siebenbürger Sachse, der also seine sonderbaren, eigenen Wege wandelt. Ueber seine Persönlichkeit können wir uns kein Urteil bilden, da wir nicht in der Lage waren, seine Lebensanschauung kennen zu lernen. Wir sind daher auf Mitteilungen über ihn angewiesen, welche von anderen gemacht wurden. In diesen heißt es, daß er von den meisten als „Naturmensch“ bezeichnet werde, doch sei damit sein Wesen nicht genügend gekennzeichnet. Es müsse vielmehr gesagt werden, daß er ein Mann sei, der den Mut besitze, sich zu dem zu bekennen, was er für richtig hält. Er kenne aber nur ein Gesetz: Seine innere Stimme; nur ein Gebot: Lüge nicht und nur ein Ziel: Ein mutiges, frohes Leben zu leben und andere dazu zu ermutigen. Er sucht nach einer Heimat, wo Menschen leben, die nur ein Gesetz kennen: Keine Menschlichkeit. Gusto Gräser verfaßt außerdem Gedichte, läßt sie auf bunte Karten drucken, verteilt sie unter die Menschen und lebt sonst bei Stuttgart mit Frau und Kindern davon, was ihm die Menschen dafür geben. Wie wir hören, gedenkt Gusto Gräser in der nächsten Zeit hier einen Vortrag zu halten unter dem Titel: „Sterne und Unsterne des Lebens“. Vielleicht erhalten wir bei dieser Gelegenheit näheren Aufschluß über sein Wesen.

2. *Schaessburger Zeitung*, Sonnabend, den 8. April 1916, XLIV Jahrgang, p. 86